

Чернігівського державного педагогічного університету. Випуск 61. Серія : педагогічні науки. Чернігів, 2009. С. 6–11.

5. Олексюк Н. С. Соціальна підтримка військовослужбовців Збройних Сил як важливий напрям соціальної політики у США // *Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід : колективна монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. С. 182–198. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17337/1/10_Oleksiuk.pdf*

6. Шумна Л. П. Поняття та види соціальної підтримки. *Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 63. С. 433–440. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_63_69*

7. Цюкало Л. В. Аналіз видатків на деякі види соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України // *Інвестиції: практика та досвід. 2018. №15. С. 56–60. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2018/14.pdf*

Галина Олійник

*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Світлана Коротнюк

*магістрантка ОПП «Соціальна педагогіка»
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті розкрито проблемні аспекти діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти в умовах війни. Зокрема, проаналізовано, що з початком повномасштабного вторгнення професійна діяльність соціальних педагогів спрямовується на роботу із внутрішньо переміщеними особами, які потребують допомоги; організацію волонтерської діяльності; моніторинг учнів, які виїхали за кордон у зв'язку із війною; виконання професійних обов'язків в умовах ненормованого навантаження й постійного стресу. Доведено, що важливим завданням соціального педагога закладу загальної середньої освіти стає надання здобувачам освіти й педагогам знань про стратегій поведінки в різних умовах та ситуаціях, здійснення профілактики стресу,

підвищення рівня стресостійкості, формування практичних навичок саморегуляції, усвідомлення національних та громадянських цінностей, та ін.

Ключові слова: *проблеми, професійна діяльність, соціальний педагог, заклад загальної середньої освіти, війна.*

Постановка проблеми. Соціально-педагогічна діяльність як невід'ємна складова освітньої сфери відіграє ключову роль у формуванні та всебічному розвитку особистості дитини. Проте соціально-політичні умови, у яких опинилася Україна після 24 лютого 2022 року, поставили професійну діяльність соціального педагога закладу освіти в нові, надзвичайно складні умови. З одного боку, повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну остаточно визначило вектор розвитку української нації, укріпило національно-патріотичний рух, а також продемонструвало цивілізованому світу силу єдності українського народу. З іншого боку, введення указом Президента воєнного стану в державі спричинило глобальну перебудову практично усіх сфер життєдіяльності соціуму, зокрема й освітньої сфери. Все це спричинило істотну зміну напрямку й змісту професійної діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти.

Зазначимо, що в період воєнного стану в Україні науковцями здійснено ряд досліджень професійної діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти, організовано і проведено науково-практичні конференції, круглі столи, методичні семінари та ін. Зокрема, відзначимо праці таких авторів, як С. Архипова [1], С. Борисюк [4], Н. Дмитренко [2], І. Зверева [3], Л. Коваль [3], О. Лісовець [4], Г. Майборода [1], Н. Рудкевич [8], О. Тютюнник [1], С. Хлебик [3] та ін. Проте детально основні чинники діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти в умовах війни у доступній науковій літературі не визначені.

Мета статті: обґрунтувати основні чинники діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року спричинило істотні зміни життя громадян. Окрім того, введення воєнного стану створило проблемогенні умови для зміни подальшої діяльності закладів загальної середньої освіти освіти. При цьому більшість закладів освіти на неокупованих територіях стала базою перебування для вимушених переселенців, волонтерських осередків, пунктів надання соціально-психологічної допомоги. Відтак, очевидно, що російська агресія поставила соціальних педагогів перед серйозними викликами й необхідністю мобілізації духовних і фізичних сил для належного виконання професійної діяльності.

Незважаючи на війну, соціально-педагогічна діяльність залишається комплексом різних видів допомоги (соціальної, виховної, соціалізуючої, правової, захисної, превентивної, реабілітаційної тощо) особам, які опинилися у складних життєвих обставинах [1]. Проте повномасштабне вторгнення спричинило різке збільшення осіб та сімей, які потребували швидкого кваліфікованого втручання та реагування на існуючі проблеми [4]. До основних проблем, з якими стикнулися заклади освіти і безпосередньо соціальні педагоги у воєнний період, можна віднести:

1. Збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, які потребували розселення, оформлення правового статусу та грошової допомоги. Заклади освіти стали опорним пунктом для розселення, забезпечення гарячим харчуванням, засобами першої необхідності, для потребуючих. Навантаження на педагогічний та технічний персонал таких закладів освіти істотно збільшилося. Більшість соціальних педагогів були задіяні в наданні таких соціально-педагогічних послуг, як: соціальне консультування, соціальна адаптація, соціальна реабілітація, правозахисна допомога, координація дій ВПО, влаштування дітей до закладів освіти для подальшого навчання та ін. [6].

2. Організація, супровід та підтримка волонтерської діяльності, спрямованої на всебічну допомогу ЗСУ та особам, постраждалим від війни.

Облаштування територіальних осередків волонтерської допомоги ЗСУ, а також місцевим мешканцям з числа маломобільних, саодиноких людей похилого віку, особам з інвалідністю тощо також стало щоденною роботою соціальних педагогів закладів освіти. Окрім безпосередньої волонтерської роботи, соціальні педагоги забезпечували координацію між різними волонтерськими організаціями, благодійними фондами та військовими [4].

3. Моніторинг здобувачів освіти, які виїхали за кордон у зв'язку із війною, та надання звітів до органів виконавчої влади з метою встановлення об'єктивних даних щодо цих учнів. Фактичний стан навчання відслідковували класні керівники, а соціальний педагог закладу освіти відстежував місце знаходження дітей пільгових категорій. Тому соціально-педагогічна діяльність у воєнний час стала більш напруженою й відповідальною [5].

4. Виконання соціальними педагогами професійних обов'язків в умовах ненормованого навантаження, постійного стресу та невизначеності. Окрім професійної діяльності, соціальні педагоги також щоденно відчувають стрес через сигнали повітряної тривоги, новини з фронту, страх за своїх дітей і близьких людей та ін. Збільшення професійних обов'язків, спричинених новими обставинами, негативно впливають на психоемоційний, фізичний, моральний стан особистості соціального педагога [2].

Аналіз наукової літератури (С. Архипова [1], С. Борисюк [4], Н. Дмитренко [2], І. Зверева [3], Л. Коваль [3], О. Лісовець [4], Г. Майборода [1], Н. Рудкевич [8], О. Тютюнник [1], С. Хлебик [3] та ін.) та власні спостереження дають змогу визначити низку викликів для діяльності соціально-психологічної служби освіти, зокрема:

1. Істотне зростання чисельності учасників освітнього процесу, котрі отримали психологічні травми внаслідок воєнних дій і потребують постійної соціально-психологічної допомоги й підтримки.

2. Брак фахівців для організації соціально-психологічного супроводу здобувачів освіти та педагогічних працівників.

3. Неготовність педагогічних працівників до надання соціально-психологічної підтримки дітям, котрі отримали психологічну травму.

4. Неefективна система соціально-психологічної підтримки педагогічних працівників під час роботи в стресових умовах.

5. Недостатня обізнаність батьків у сфері ментального здоров'я та їхня неспроможність надавати соціально-психологічну підтримку своїм дітям.

Відтак, виходячи із визначених проблем, важливим завданням соціального педагога закладу загальної середньої освіти у складний воєнний час стає: 1) надання учасникам освітнього процесу знань про ознаки та фази стресового стану, а також стратегій поведінки в різних ситуаціях, формування у них особистої відповідальності за власне життя і здоров'я; 2) здійснення в учасників освітнього процесу профілактики стресу і дистресу; 3) підвищення в учасників освітнього процесу стресостійкості, здатності дослухатися до внутрішніх потреб; 4) формування в учасників освітнього процесу практичних навичок саморегуляції, здатності справлятися з невизначеними й складними життєвими обставинам; 5) навчання учасників освітнього процесу здатності підтримувати максимально можливе соціальне та емоційне благополуччя, співпереживати та конструктивно вирішувати внутрішньо-й зовнішньопсихологічних конфліктів; 6) усвідомлення учасниками освітнього процесу цінностей, пов'язаних з ідеями демократії, громадянської позиції, а також рівності, свободи, моралі, справедливості, прав людини та ін.

Висновки. Отже, з початком війни в Україні професійна діяльність соціальних педагогів спрямовується на роботу із внутрішньо переміщеними особами, які потребують допомоги; організацію волонтерської діяльності; моніторинг учнів, які виїхали за кордон у зв'язку із війною; виконання професійних обов'язків в умовах ненормованого

навантаження й постійного стресу. Важливим завданням соціального педагога закладу загальної середньої освіти є надання здобувачам освіти й педагогам знань про стратегії поведінки в різних умовах та ситуаціях, здійснення профілактики стресу, підвищення рівня стресостійкості, формування практичних навичок саморегуляції, усвідомлення національних та громадянських цінностей, та ін.

Список використаних джерел

1. Архипова С. П., Майборода Г. Я., Тютюнник О. В. Методи та технології роботи соціального педагога: навч. посіб. Київ : Слово, 2011. 496 с.
2. Дмитренко Н. М. Діяльність соціального педагога закладу загальної середньої освіти з розвитку особистої, громадянської та соціальної компетентностей здобувачів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди (21.10.2022 р.). Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. С.76-78.
3. Зверева І. Д., Коваль Л. Г., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : ІЗМН, 2010. 390 с.
4. Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (25 травня 2022 р., м. Ніжин) / за ред. О. В. Лісовця, С. О. Борисюк. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 175 с.
5. Освіта України в умовах воєнного стану : інноваційна та проектна діяльність : науково-методичний збірник / за ред. С. М. Шкарлета. Київ – Чернівці : Букрек, 2022. 140 с.
6. Освіта України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник / за ред. С. Шкарлета, А. Вітренка, В. Рогової та ін. Київ, 2022. 358 с.
7. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (3 травня – 13 червня 2022 року). Одеса : Гельветика, 2022. 504 с.
8. Рудкевич Н.І. Методика соціально-педагогічної роботи : навчально-методичний посібник. Львів : Растр-7, 2021. 324 с.